

Vasile Ernu

Sălbaticii copiii dingo

Cartea adolescenței

Cu ilustrații de Roman Tolici

POLIROM

2021

Cuprins

Precizări..... 7

Prima carte

Vara

Începuturi. Plecarea. Îngerul mahmur mă vizitează în vis	13
Am șaisprezece ani	25
Spre Crimea, spre Crimea!	35
„Mare, mare – lume fără margini“	49
<i>Kapelnita, Меланколие și tristețea animalelor domestice.</i>	71

Cartea a doua

Toamna

La <i>ucilișce</i> sau cum am devenit muncitor	
la uzina de frigidere	91
Copiii cartierului Ciocana și regina <i>gopnicilor</i>	109
La videosalon cu Sonia	125
Melancolia industrială – sărut pe ruine	139
Fiara adormită din noi. <i>Gopnik și storoj</i> – neînfricății	
copii dingo.....	155

Cartea a treia

Iarna

Triburi: între bandă și <i>tusovka</i>	177
Oameni obișnuiți, locuri obișnuite: abandon, <i>pofig</i> și zenmarxism.....	193
Istoria materiei sau în căutarea fericirii.....	217
ASSA despărțirilor, <i>Curierul</i> viselor pierdute, <i>Micuța Vera</i> și <i>Călăuza</i> spre nicăieri.....	235
Afgan – Gruz 200 sau sfîrșitul tragic al contractului social....	253

Cartea a patra

Primăvara

Școala nr. 32 – linia frontului sau cum am descoperit literatura rusă	273
Johnny. „Amicii mei prin viață merg în marș forțat“. Schimbarea numelui	291
Copii și părinți. Școala nr. 1	309
Între Moldova și Fulgușor, cafenelele rezistenței	323
Ж. Cum am aflat că vorbesc limba română. Primul arest. <i>Poemă finală</i>	343
Sfîrșitul începutului. „O, vino odată, măreț viitor“. În zbor spre visul de nicăieri	359
<i>Mulțumiri</i>	369

În anii '80 la Chișinău erau patru categorii de școli, fiecare cu specificul ei. Această împărțire pe categorii îmi aparține. Avantajul meu: am trecut prin toate. Vorbesc despre școli generale, nu despre universități.

Bun. Avem după cum urmează. Erau școlile generale, care se împărteau în *elitnîe*, cum era pentru moldoveni Școala nr. 1, și restul. Școala nr. 1 era școala cu cel mai mare prestigiu în rîndul moldovenilor din Chișinău. Rușii aveau o școală echivalentă în centru. Erau grupuri separate, nu mergeau pe același palier. Universitatea, la rîndul ei, se împărtea în grupe de limbă rusă și moldovenească. Conurența directă apărea în altă zonă. Există o temă foarte sensibilă: prestigiul limbii. Dar asta e o discuție ceva mai complicată și lungă. Elita rusească și cea moldovenească din Chișinău își trimiteau copiii la două școli: două moldovenești și două rusești. Am amintit Școala nr. 1, nu le numesc și pe celelalte.

Ce urma? Aveam școlile „medii“ de cartier, unele mai bune, altele mai slabe. Variau, dar nu atât de mult. Si nici între elită și medie nu era o diferență prea mare. Diferențierile aici erau date de altceva. Nu de bani, ci de poziție și prestigiul. Banii nu se vedea prea mult, erau camuflați. Da, în comunism existau „lupta de clasă“ și stratificări clare, dar nu se pot compara cu abisul de astăzi. Diferențele de clasă erau mici și nu duceau la conflicte atât de dure ca în prezent. Adică de multe ori banii, de exemplu, nu permiteau o relație violentă de putere, ca acum. Sistemul era construit altfel. Poziția în ierarhia socială, dată de funcție și job, permitea însă multe. Acolo era sursa puterii.

Școlile moldovenești și cele rusești funcționau în mare după același model.

Și firește, existau școlile proaste, unde erau „băieții răi“. Nu se poate fără. Fără fete și băieți „răi“ cei „buni“ nu ar face două copeici.

Mai exista o categorie: școlile mixte moldo-ruse. Astea erau cel mai mare dezastru. Cel mai idiot experiment pedagogic sovietic, o catastrofă. Operația reușită, pacientul mort; ideea bună, rezultatul dezastruos. Ce bătăi și umilințe erau aici e greu de imaginat. În ele toată lumea vorbea rusește.

Și în școlile tehnice tot rusește se vorbea. Chiar dacă la lecții se preda și se răspundeau în moldovenește, copiii vorbeau între ei în rusă. Acolo se lăsa cu traume grele.

Existau școlile numite *tehnikum* – un soi de școli profesionale medii, între SPTU-GPTU și universitate. Astea erau considerate școli bune. Aveau un statut bun, un prestigiu ridicat.

Și mai aveam GPTU și SPTU – numite de noi *ucilișce* –, școli profesionale tehnice care timp de trei ani pregăteau de la sudori și lăcătuși la constructori și electricieni, de la bucătărese la frizerițe. Personal pentru fabrici, uzine, șantiere, cantine, servicii din diverse sectoare industriale sau instituționale. Muncitori cu meserii speciale.

Existau astfel de școli și pentru „mîini curate“: școli de surori medicale, contabili, vînzători, bucătari, pedagogi, agronomi. Și astea intrau tot la *ucilișce*.

Aveam și *ucilișce* pentru „clasa creativă“, care pregăteau dansatori, pictori, muzicieni, actori. Da, da, țara sovietelor avea nevoie și de artiști fără studii superioare. Ei umpleau casele de cultură și colhozurile, fabricile și uzinele care aveau departamente artistice. Exista pictorul fabricii, uzinei sau colhozului. Atunci agențiiile de publicitate erau agenții de propagandă, ca și acum, doar că propagau idei, nu marfă. Totul se făcea manual, era pictat, nu printat, *ready-made*. Am o grămadă de prieteni în acest sector.

Școlile profesional-tehnice de tip GPTU erau cotate foarte jos în ierarhia prestigiului. Aici erau regi *gopnicii*, băieții din cartierele muncitorești. Se spunea despre ele că sănt fabrici de pușcăriași și bandiți, dar aici copiii învățau o meserie gratuit, primeau un cămin gratuit și transport gratuit. Atenție,

copiii de aici aveau bursă. Nu era mare, dar era rezonabilă pentru acea perioadă. Pentru copiii din sate și cei din familii sărace era oportunitatea de a ajunge la oraș, de a avea un loc de muncă în oraș, un nivel de bunăstare mai ridicat și șanse mari să primească un apartament. Era cel mai la îndemînă ascensor social pentru acești copii. Familia fără venituri își externaliza cheltuielile: cînd copilul împlinea 15 ani, le prelua statul. Astăzi aceste mecanisme sunt greu de înțeles. Existau și riscuri. GPTU era un mediu complicat, destul de violent. Reprezenta aşadar un mare risc, dar și o șansă imensă pentru acea categorie de copii și familiile lor.

Felul în care erau ierarhizate școlile arată foarte clar că lupta de clasă nu dispăruse deloc în URSS. Ea doar se diminuase prin dispariția proprietății și prin apropierea veniturilor. Însă, dacă avem răbdare să facem o analiză a mediului din care veneau copiii din SPTU-ul de la Ciocana și cei de la școala de elită din centrul Chișinăului, vedem o ierarhizare pe straturi sociale clare. Știți cîți copii de muncitori erau în Școala nr. 1? Și cîți copii din clasa de mijloc erau la SPTU? Nu avem studii pe acest sector, dar eu sunt privilegiat: am învățat în toate și vă pot spune cu o precizie destul de mare. Știu și cum se făcea ierarhizarea în interior. Dar încă nu vă spun.

Ce pot spune e că proporțiile se păstrau perfect, ca în oglindă: cîți copii de muncitori aveai în școala de elită, cam tot atîția copii din clasa de mijloc aveai în SPTU. La o distanță de 40 de minute trăiau două lumi complet rupte una de alta. Dar ruptura de atunci nu poate fi comparată cu abisul actual dintre grupurile sociale; eram ceva mai democrați în acea vreme. Asta e ușor de dovedit. Este suficient să citiți ce va urma.

În 1988 străbăteam zilnic această distanță de maxim o oră. Dimineața eram cu unii, după-amiaza cu alții. Trăiam rupt între cele două lumi, două pături sociale care se intersectau foarte rar. Aveau obiceiuri și valori diferite. Era o ruptură foarte greu de dus.

Aceasta este istoria adolescentei mele: cu sufletul rupt în două. O parte din el era cu *gopnicii* de la Ciocana, iar o parte cu copiii romantici ai „școlilor de elită“ din centru. Luam troleul, îmi puneam căștile pe urechi și ascultam Kino, *Amicii mei*.

Amicii mei prin viață merg în mars forțat
Și îi opresc gheretele de bere numai.

Am trăit între cele două lumi aproape perfect.

Mai exista o categorie: copiii de aur. Copiii de aur, pe cît sînt de fascinanți, pe atît sînt de periculoși. De ce? Pentru că ei au un algoritm precis al traectoriei. Sînt catapultați în viață ca o rachetă, după niște calcule prealabile. Sînt ca niște păpuși din teatrul pentru copii, care nu se mișcă singure, ci dirijate de niște mîini de care corpurile lor sînt prinse cu sfori. Se mișcă degetele, se mișcă mîna actorului – se mișcă și corpul păpușii.

Firește, nu sînt niște marionete. O, nu. Sînt copii bine pregătiți, educați, crescuți bine, hrăniți bine, cu acces la o multime de lucruri pe care ceilalți copii nu le au. Iar unii nici nu le-au visat, nici nu știu că există asemenea lumi, posibilități și oportunități. Sînt multe lumi paralele. Însă în jurul acestor copii există o multime de sfori invizibile care îi mișcă fără ca ei să-și dea seama, există plase de siguranță nevăzute care sînt acolo și pe care, chiar dacă nu le văd, le simt.

În mediile noastre ei erau cei mai dezinhibați, cei mai revoltați, cei mai agresivi, cei mai protestatari, cei mai experimentalni. Dar ăsta era un joc al lor. Nevoia de a-și etala poziția superioară, faptul că făceau parte dintr-un grup privilegiat: tu îți permiteai ceea ce noi, ceilalți, majoritatea covîrșitoare, nu ne permitem. Tu făceai parte dintr-o lume superioară, aristocrația sovietică. Era nevoia de a le demonstra părinților că sînt independenți, ca orice adolescent cînd crește: doreau să arate că pot tăia cordonul ombilical, știind în sinea lor că nu acesta îi susținea.

Aici se afla tot secretul: încercarea lor, deseori reușită, de a trece pe o funie întinsă peste abis, într-o echilibristică ce voia să impresioneze, arătînd cât curaj, câtă forță superioară aveau, era de fapt o mare farsă. O farsă riscantă pentru că atrageau după ei mulți copii din păturile de jos, care voiau să facă la fel.

Spectacolul acesta era impresionant și toți adolescentii ar fi vrut să-l dea. Doar că, spre deosebire de copiii de aur, ceilalți copii, din clasele de mijloc, dar mai ales din păturile de jos, aveau foarte puține fire și plase de siguranță. Copiii de aur nu riscau aproape nimic: firele și plasele de siguranță invizibile erau acolo, multe. Copiii din clasele de mijloc riscau destul de mult. Copiii din clasele de jos, grosul adică, riscau enorm. Mulți cădeau în prăpastie și nu se mai întorceau, în timp ce copiii de aur reveneau după fiecare cădere în sînul cald al familiei.

Acest lucru l-am înțeles într-o discotecă. Cînd vii de jos e bine să fii precaut, prudent, suspicios și să nu te aventurezi în relații și fapte. În adolescență faci cele mai multe greșeli greu de reparat. Primele vin din prietenii. Tendința băiatului de jos e să-și facă prieteni din „clasele superioare“. Grupurile „sus-puse“ atrag teribil. Sfat: niciodată să nu te crezi egal cu cei de sus – te vor zdrobi. Păstrează distanță, pentru că tu nu ai mijloacele lor.

În acea perioadă (anii '80), școlile erau instituții democratice, nu ca acum. Vorbesc serios: în clasă aveai toate grupurile sociale. Lumea încă nu se ghettoizase. La ultima școală la care am fost erau copii de țărani și muncitori, copii de bandiți și de nomenclaturiști comuniști. Toată gama. Si m-am împrietenit cu ei.

Ce vină au copiii că părinții lor sănt ce sănt? Nici una. Doar că viața e complicată. Copiii cei mai interesanți erau cei din mediul bandiților și cei din mediul elitei de partid: copiii de aur. De ce? Erau cei mai liberi, își permiteau cele mai multe lucruri. De ce? Asta e o altă discuție.

M-am împrietenit cu ei bine de tot. Ne plăceam. Și ne-am dus la discotecă. Eram eu, Serghei, copilul de nomenclaturist, și Max, un vechi amic de la Ciocana, un *gopnik* care știa bine centrul.

Serghei, un băiat destul de inteligent și istet, ne-a băgat în niște combinații cu un grup ciudat din „lumea bună“ a Chișinăului. A început un conflict. Adică, Serghei a început. Discotecile acelor timpuri aveau acest ritual. Multe erau organizate în aer liber, ca un ring de dans. Lumea se așeza în cerc pe marginea, ca la circ. Băieți, fete... era locul de întâlnire a celor două grupuri. De împrietenire, flirt și iubire. Dar veneau și găștile. Cînd se anunța bătaia, se aliniau pe grupuri și începea nebunia. Era un spectacol destul de violent. Spre finalul anilor '80, se degradaseră mult aceste discoteci – ring de dans și cîmp de luptă.

Unii au început să-l bată pe Serghei pentru ce zise și făcuse. O merita. Noi, adolescenti naivi, am sărit să-l apărăm, căci era o chestiune de onoare. Max, fiind în mediul lui, a fost cel care l-a salvat pe Serghei. În cîteva minute am ajuns însă la miliție pentru huliganism.

Și aici vine partea interesantă: în jumătate de oră a sosit un domn și amicul nostru fiu de nomenclaturist a fost scos cît ai clipi. Familia, poziția, statutul social au funcționat. Era copil din „lumea bună“. La mine a durat o zi; fratele cel mare, cu nume greu în sport și *afganet*, s-a zbătut să mă scoată. Copilul proletarului sovietic, fără plasă de siguranță, cel mai puțin vinovat în povestea asta, a mai rămas un timp. Nu avea cine să-l scoată. Și oricum era din „lumea rea“.

Finalul: copilul de nomenclaturist a ieșit curat ca lacrima, eu m-am ales cu o amendă și o muștruluială, iar copilul din gheto muncitoreasc, *gopnikul*, s-a ales cu dosar. Vinovatul principal nu a pătit nimic. Cel mai puțin vinovat a plătit cel mai mare preț.

Atunci am înțeles cum funcționează lucrurile peste tot în lume. Am verificat. Am verificat pe sute, dacă nu pe mii de